

TALİBAN REJİMİNDEKİ KİLİT İSİM MOLLA ABDULGANİ BİRADER

GÖKHAN BATU

Araştırmacı ORSAM

“

Molla Abdulgani Birader, 1968 yılında Uruzgan'da doğmuştur. Kendisi Durrani kabilesindendir ve etnik olarak Peştun'dur. Afgan savaşçılarla beraber 1980'li yıllarda Sovyetler Birliğine karşı savaşımıştır. Sovyetler'in 1989'da bölgeden çekilmesinden sonra savaşçı grupların birbirine düşmesi neticesinde ülkede bir kaos ortamı meydana gelmiştir. Birader ise Kandehar'da, komutanlığını yaptığı ve aynı zamanda kız kardeşiyle evlendiği Muhammet Ömer'le beraber bir medrese kurmuştur. Taliban'ın kuruluşu da 1994 yılında burada gerçekleşmiştir.

”

2001'de Amerika Birleşik Devletleri (ABD) öncülüğündeki güçlerin, el-Kaide'nin ABD'ye yönelik terör saldırısı sonrasında bu örgütü desteklediği ifade edilen Afganistan'daki Taliban rejimini devirmesi

sonrasında, buradaki silahlı güçlerin yetkisi Kuzey Atlantik İttifakı Örgütüne (NATO) geçmişti. Sonrasında Taliban ile ülkedeki özellikle ABD arasındaki çatışmalar durmamış ve Afganistan'da siyasi, askeri ve ekonomik istikrar sağlanamamıştır. Bu çatışmalar sonucunda ABD ile Taliban arasında yapılan görüşmeler neticesinde ABD ve dolayısıyla NATO buradaki askeri varlığını sonlandırma kararı almıştır. Bu güçlerin çekilmesine müteakip silahlı güçleri ABD ve Batılı ülkeler tarafından eğitilip donatılan Afgan hükûmetine karşı kısa sürede ülkenin tamamını ele geçirmiş ve devam eden süreçte II. Taliban dönemi olarak anılan kendi rejimini ülkede kurduğunu ilan etmiştir. ABD'nin 1 trilyon doları bulan harcamaları ve milyarlarca dolarlık yatırıma rağmen Afgan ordusu, Taliban'a karşı hiçbir varlık gösterememiş ve neredeyse hiç savaşımadan şehirleri birer birer bu oluşuma teslim etmiştir. Gelişen noktada pek çok ülkenin Afganistan'daki yeni duruma karşı izleyeceği politika hâlâ netlik kazanmış değildir. 7 Eylül 2021 tarihinde ise Taliban ülkede kurduğu yeni hükûmeti açıklamıştır. Açıklanan hükûmette başbakan yardımcısı olarak adı zikredilen Molla Abdulgani Birader ise kritik bir isim olarak ön plana çıkmaktadır.

Molla Abdulgani Birader, 1968 yılında Uruzgan'da doğmuştur. Kendisi Durrani kabilesindendir ve etnik olarak Peştun'dur. Afgan savaşçılarla beraber 1980'li yıllarda Sovyetler Birliğine karşı savaşımıştır. Sovyetler'in 1989'da bölgeden çekilmesinden sonra savaşçı grupların birbirine düşmesi neticesinde ülkede bir kaos ortamı meydana gelmiştir. Birader ise Kandehar'da, komutanlığını yaptığı ve aynı zamanda kız kardeşiyle evlendiği Muhammet Ömer'le beraber bir medrese kurmuştur. Taliban'ın kuruluşu da 1994 yılında burada gerçekleşmiştir. Birader Taliban'ı kuran dört isimden birisidir. Dinin, tasavvurunda öncelikli bir yere sahip olduğu Taliban, o dönem birbirleriyle çatışan gruplara karşı büyük bir hoşnutsuzluk beslerken bir yandan da Pakistan istihbaratından destek bulmuş ve rakip gruplar üzerinde birer birer üstünlük kurarak 1996 yılında ülkenin çoğunluğunda hâkimiyetini sağlamıştır. Birader'in, Ömer ile beraber bu süreçte stratejik anlamda sağladığı katkıyla örgütün elde ettiği galibiyetlerin mimarı olduğuna inanılmaktadır. Birader'in, o dönem Taliban'ın eylemleri ve finans kaynakları üzerinde doğrudan kontrolü olduğu da iddia edilmektedir. Bunun yanı sıra Afganistan'da örgütün dâhil olduğu

bütün büyük muharebelere iştirak etmiş ve ülkenin batısında, Kabil ve Herat'ta örgütün en üst düzey komutanlığını yapan Birader, Taliban'ın ülkeyi yönettiği 5 yıl boyunca askerî ve idari görevler üstlenmiş ve örgüt ABD tarafından kritik şehirlerden çıkarılarak gücü kısıtlanana kadar savunma bakan yardımcılığını yürütmüştür. Ülkeden ayrıldığı 20 yıllık sürede Taliban'ın sürgündeki liderlik şurasının kudretli askerî komutanı ve zeki siyasi icracısı olarak görülmüştür. Kendisi, diğer Taliban liderleri gibi Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) yaptırımlarına uğramış, mal varlıkları dondurulmuş ve seyahat yasağına maruz kalmıştır.

“

Birader, 2009 yılında Taliban içinde mevcut politikadan memnun olmayan ve dönemin Afganistan Devlet Başkanı Hamid Karzai ile barış görüşmeleri yapılmasını savunan bir grubun en önde gelen ismidir. Nitekim bu müzakereye açık tutumunun kendisinin hapisten çıkışında önemli bir payı olduğunu söylemek mümkündür.

”

2009 yılında ABD'nin ülkedeki asker sayısını arttırarak 140 bine kadar çıkarması ve Taliban'a karşı operasyonlarını sıkılaştırması üzerine kendisine maille iletilen soruya, amaçlarının “ABD'ye mak-

simum sayıda kayıp verdirmek” olduğu şeklinde cevap vermesi dikkat çekmiştir.

Birader, 2010 yılı Şubat ayında Afganistan-Pakistan sınır bölgesinde gerçekleştirilen yoğun operasyonların baskısıyla mobilize olduğu sırada, ABD ve Pakistan istihbaratının ortak operasyonunda yakalanmıştır. Tutuklandığında Birader, örgüt içinde Muhammet Ömer’in en güvendiği isim ve ondan sonra en yetkili örgüt mensubu konumundadır. 44. ABD Başkanı Barrack Obama döneminde ABD Savunma Bakanlığı Afganistan ve Pakistan’dan sorumlu Müsteşar Yardımcılığı görevini yürüten David Sedney’e göre Birader, 2009 yılında Taliban içinde mevcut politikadan memnun olmayan ve dönemin Afganistan Devlet Başkanı Hamid Karzai ile barış görüşmeleri yapılmasını savunan bir grubun en önde gelen ismidir. Nitekim bu müzakereye açık tutumunun kendisinin hapisten çıkışında önemli bir payı olduğunu söylemek mümkündür.

“

Kendisinin geri planda kalacağına dair görüşlere karşın örgüt liderliğinin içinde bulunduğu dağınıklıktan istifade eden Birader, bu sayede son yıllarda Taliban’ın kamuoyunda en çok görülen yüzü olmuştur. Birader, Ağustos 2021 sonunda ABD’nin çekilmesiyle sonuçlanan süreçte Doha’da ABD ile gerçekleşen müzakerelerde kilit bir rol üstlenmiştir.

”

2018 yılında, 45. ABD Başkanı Donald Trump’ın Afganistan Özel Temsilcisi Zalmay Halilzad’ın temasları ve Taliban’ın siyasi ofisinin bulunduğu Katar’ın Dışişleri Bakanı Şeyh Muhammet bin Abdurrahman es-Sani’nin ricasıyla serbest bırakılmıştır. Kendisinin geri planda kalacağına dair görüşlere karşın örgüt liderliğinin içinde bulunduğu dağınıklıktan istifade

eden Birader, bu sayede son yıllarda Taliban’ın kamuoyunda en çok görülen yüzü olmuştur. Birader, Ağustos 2021 sonunda ABD’nin çekilmesiyle sonuçlanan süreçte Doha’da ABD ile gerçekleşen müzakerelerde kilit bir rol üstlenmiştir. Doha, Moskova ve Çin’den dünya basınına resim veren Birader’in, Taliban’ın Afganistan’da tekrar sağladığı hâkim konuma, bölgesel

ve küresel dengeleri gözetmek suretiyle örgüte alan kazandırdığı ve meşruiyet sorununa dair ön aldığı değerlendirilmektedir. Şubat 2020’de, ABD ile varılan Doha Anlaşması’nı imzalayan Birader’in, esasen kapsayıcı bir idareyi mümkün kılacak isim olduğu düşünülse de bunun gerçekleşmediği görülmüşür ki kendisinin zaman kazanarak sabırla ABD’nin çekilmesini

beklediği ve şu anda Afganistan’da yaşanan Taliban hâkimiyetinin tamamen sağlandığı fiili durumun gerçekleştiği iddia edilmektedir. Geçmişten gelen siyasi icracı rolü ve müzakereci yapısı ve örgütteki saygınlığına bakarak Birader’in, örgütün politikalarını etkileyecek ağırlıkta olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim yeni hükümette Başbakan olan Heybetullah

Ahundzade’nin yardımcısı ve grubun siyasi işlerinden sorumlu en üst düzey yöneticisi görevlerini üstlenmiştir. Dolayısıyla Taliban’ın ülkede hâkimiyeti tamamen kurduğunu açıklamasından sonra gösterdiği diyaloga açık ve uzlaşmacı görünen tutumun, Birader’in müzakereci ve stratejist kimliğinden kaynaklandığını söylemek mümkündür. ■